

мати вираз у різних формах взаємодії оперативних співробітників і слідчих¹, а розроблення цих форм і конкретних прийомів взаємодії, так само як і тактичних прийомів використання матеріалів оперативної діяльності в інтересах кримінального судочинства, повинно враховувати сучасний стан нормативно-правової бази та сучасні можливості діяльності слідчих й оперативних підрозділів. Це й має стати одним із актуальних завдань криміналістичної тактики.

І. А. Колесник, кандидат юридичних наук, асистент кафедри криміналістики Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого

ЗАПОБІГАННЯ ДОБРОСОВІСНИХ ПОМИЛОК У ПОКАЗАННЯХ СВИДКІВ

Рассмотрено значение систематизации тактических приемов, способствующих получению достоверной информации в ходе допроса. Предложена система тактических приемов нейтрализации добросовестных ошибок в показаниях свидетелей.

Важливим напрямом криміналістичної тактики у виявленні й одержанні повної, достовірної інформації є розробка та впровадження системи тактичних прийомів, спрямованої на запобігання добросовісних помилок у показаннях свідків. Значна кількість тактичних прийомів допиту свідків дозволила порушити питання про існування їх систем, які підпорядковуються не лише загальним завданням провадження відповідної слідчої дії, й тим конкретним цілям, обумовленим обстановкою, що створилася. Розробка систем тактичних прийомів є вкрай необхідною, такі системи можуть надати неоціненну організаційну й методичну допомогу слідчому у виявленні прогалин у його особистому досвіді й у стимулюванні його до професійної творчості.

Упорядкування відповідних тактичних прийомів може бути здійснено на основі їх систематизації, що відіграє важливу роль при виділенні із загальної кількості тактичних прийомів тих із них, які за ознаками подібності можуть бути об'єднані у самостійні групи. Така

¹ Зникин В. К. Оперативно-розыскное обеспечение раскрытия и расследования преступлений: монография / В. К. Зникин. – Кемерово : ГУ Кемеровский университет, 2003. – С. 29.

систематизація потребує виконання синтетичної функції, пов'язаної з об'єднанням тактичних прийомів у різні сукупності відповідно до об'єктивно існуючих між ними закономірних зв'язків.

Система тактичних прийомів, спрямована на нейтралізацію добросовісних помилок у показаннях свідків, повинна охоплювати три відповідні підсистеми тактичних прийомів, які доцільно розподілити залежно від стадії формування показань, на якій виникли такі помилки:

I. підсистема тактичних прийомів, спрямована на нейтралізацію добросовісних помилок сприйняття: 1) блок тактичних прийомів, спрямований на усунення помилок при зоровому чи слуховому сприйнятті: а) зіставлення показань, що одержані з даними огляду місця події; б) постановка уточнюючих запитань; в) надання свідку можливості пояснити суперечності між показаннями й даними місця події; г) пред'явлення речових доказів; ґ) допит на місці події; д) оголошення фрагментів показань інших осіб, що не збігаються із показаннями допитуваного; е) надання свідку можливості пояснити причини суперечностей; 2) блок тактичних прийомів, спрямований на усунення помилок при сприйнятті смаку, запаху чи на дотик: а) постановка доповнюючих запитань про асоціативні відчуття під час сприйняття смаку, запаху чи на дотик; б) постановка уточнюючих запитань; в) пред'явлення речових доказів; г) надання можливості свідку повторного сприйняття смаку, запаху чи на дотик; ґ) надання йому можливості пояснити причини суперечностей між первинними свідченнями й показаннями, що даються після повторного сприйняття.

II. Підсистема тактичних прийомів, спрямована на нейтралізацію добросовісних помилок запам'ятовування: 1) блок тактичних прийомів, спрямований на актуалізацію забутої інформації: а) постановка нагадуючих запитань; б) пред'явлення речових і письмових доказів; в) демонстрація іншої матеріалізованої інформації; г) використання зображувальних можливостей допитуваного; ґ) оголошення фрагментів показань інших осіб щодо забутої інформації допитуваним; д) допит на місці події; 2) блок тактичних прийомів, спрямований на усунення «фантастичних нашарувань»: а) постановка уточнюючих запитань; б) пред'явлення матеріалізованої інформації (фотозображень); в) пред'явлення речових доказів; г) оголошення результатів інших слідчих дій; ґ) оголошення висновків експерта; д) допит на місці події.

III) Підсистема тактичних прийомів, спрямована на нейтралізацію добросовісних помилок відтворення: 1) блок тактичних прийомів, спрямований на усунення лінгвістичних помилок допитуваного: а) постановка уточнюючих запитань; б) оголошення показань допитуваного, які він дав раніше, що суперечать одержаним показанням (форми оголошення можуть бути різні: при виявленні омонімії доцільно усно оголосити попередні показання чи пред'явити протокол допиту для ознайомлення; при виявленні фонетичної редукції або метатеми треба пред'являти аудіо-, чи відеозапис первинного допиту); в) надання свідку можливості пояснити причини суперечностей у показаннях; г) пред'явлення матеріалізованої інформації (даних словників, довідників тощо); 2) блок тактичних прийомів, спрямований на усунення логічних помилок допитуваного: а) постановка уточнюючих запитань; б) постановка запитань про обставини, що передують, супроводжують чи слідує за подією злочину; в) постановка запитань у хронологічній чи логічній послідовності; г) оголошення фрагментів показань інших осіб, що не збігаються із показаннями допитуваного; г) надання свідку можливості пояснити причини суперечностей у показаннях.

Запропонована система прийомів є найбільш типовою. У процесі її використання ефективним прийомом може стати кожен із зазначених або їх комплекс, залежно від психологічних особливостей допитуваного і своєрідності добросовісних помилок, які слід нейтралізувати.

В. В. Колесніков, кандидат юридичних наук, доцент кафедри криміналістики судової медицини та психіатрії Харківського національного університету внутрішніх справ

ЗВ'ЯЗОК ПОНЯТЬ «ПРИЧИНА ПОЖЕЖІ» ТА «ДЖЕРЕЛО ЗАПАЛЮВАННЯ» Й ЇХ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ

Рассмотрены понятия «причина пожара» и «источник возгорания», их соотношение, причинно-следственная связь и значение для методики расследования преступлений, связанных с пожарами.

Сучасний стан криміногенної ситуації в Україні характеризується збільшенням кількості тяжких злочинів проти життя та здоров'я лю-